

Мемлекеттің бюджеттік түсімдерін жоспарлау

ШАЙМЕРДЕНОВА Рымтай Токеновна, э.ф.м., аға оқытушы, rima71@mail.ru,
Қарағанды техникалық университеті, Қазақстан, 100027, Қарағанды, Н. Назарбаев даңғылы, 56.

Аңдатпа. Мақаланың мақсаты – мемлекеттің бюджеттік түсімдерін жоспарлау ерекшеліктерін қарастыру. Тақырып бүгінгі күн үшін өте өзекті. Қаржы жүйесінің нарықтық экономиканың дамуы мен табысты жұмыс істеуінің өзегі және тұтастай алғанда экономиканың өсуі мен тұрақтылығының қажетті алғышарты болып саналатындығы қарастырылған. Мақаланың зерттеу объектісі ретінде Қазақстан Республикасының қаржы жүйесін құрудағы мемлекеттің маңызды міндеттерінің бірі болып табылатын негізгі факторлары болып табылады. Ол бүкіл қолданыстағы экономиканың негізі болады және сөзсіз өте маңызды рөл атқарады. Қаржы жүйесінің негізгі компоненттерінен басқа, әрбір дамыған елдің қазіргі кезеңде белгілі бір биіктерге жетуге мүмкіндік беретін өзіндік ерекшеліктері бар. Жұмыста мемлекеттік бюджетті жоспарлаудағы шет елдік тәжірибелерді зерттеу нәтижелері келтірілген.

Кілт сөздер: бюджет, экономикалық өсу, мемлекеттік қаржы, үкімет, мемлекеттік бюджет, бюджеттік жоспарлау, мемлекеттік кіріс, мемлекеттік функция.

Кіріспе

Мемлекеттік қаржы – бұл мемлекеттің орталықтандырылған ақша қорын құру және оны ұдайы өндіру және қоғамдық қажеттіліктерді қанағаттандыру мақсатында пайдалану арқылы қоғамдық өнімдердің құнын бөлу және қайта бөлу процесінде мемлекет пен қоғамдық өндірістің басқа қатысушылары арасында туындайтын экономикалық қатынастар.

Мемлекеттік қаржы – бұл белгілі бір уақыт кезеңіне, негізінен бір жылға арналған мемлекеттік кірістер мен шығыстардың қаржылық жоспары. Онда мемлекеттік кіріс көздері, сондай-ақ қаражатты жұмсау бағыттары мен арналары көрсетіледі. Мемлекеттік бюджетті үкімет әзірлейді, оны жоғары заң органдары қабылдайды және бекітеді. Бюджеттің атқарылуы барысында ол ішінара қайта қаралуы мүмкін. Барлық демократиялық мемлекеттерде мемлекеттік бюджетті қабылдау Парламенттің маңызды өкілеттіктерінің бірі болып табылады.

Қаржылық қатынастардың алуан түрлілігінде кейбір жалпы ерекшеліктерімен ерекшеленетін оқшауланған салаларды ажыратуға болады. Осылайша, мемлекеттің шаруашылық жүргізуші субъектілерімен және халықпен қаржылық қатынастары жалпы әлеуметтік өнімді құндық бөлудің ерекше саласын құрайды және қоғамдық қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін орталықтандырылған ақша қорын қалыптастырумен және пайдаланумен байланысты. Бұл қаржылық қатынастардың жиынтығы «мемлекеттік бюджет» ұғымының экономикалық мазмұнын құрайды [1].

Мемлекеттік бюджет қаржылық қатынастардың белгілі бір жиынтығы ретінде, ең алдымен, жалпы қаржылық категориядан ерекшеліктер-

мен сипатталады: бюджеттік қатынастар оқшауланған, әрқашан ақшалай түрде жүзеге асырылады және мақсатты ақша қаражаттарын қалыптастыру мен пайдаланумен бірге жүреді. Мемлекеттік бюджет, кез-келген басқа экономикалық категория сияқты, өндірістік қатынас болып табылады және оған сәйкес келетін нақты материалдық және материалдық нысандарды білдіреді: бюджеттік қатынастар мемлекеттің орталықтандырылған ақша қорына-бюджет қорына орналастырылады.

Мемлекеттік бюджетті жоспарлаудың бағыттары

Мемлекеттік бюджеттің көп қырлы маңыздылығын ескере отырып, оны экономикалық категория және мемлекеттің орталықтандырылған ақша қоры ретінде ғана емес, сонымен бірге негізгі қаржылық жоспар, әлеуметтік-экономикалық реттеу механизмінің жиынтық тұжырымдамасы ретінде қарастырып көрейік.

Бюджет кірістері мыналардың негізінде қалыптастырылады:

- салық түсімдері, эмиссиядан түсетін кірістің 85%-ға жуығы;

- мемлекеттік бағалы қағаздарды монетизациялау және олардың басқа да кірістері;

- облигациялық қарыздар түрінде және т. б.

Бюджет шығыстары мынадай бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

- өнеркәсіп (өсімдік шаруашылығы және т. б.), халық шаруашылығы салаларын қаржыландыру;

- халық шаруашылығын қорғау, сот билігі және т.б.

2020 жылғы қаңтар-сәуір аралығында мемлекет бюджетіне 3,4 трлн теңге салық төлемдері

түсті. Табыс жоспары 103,9% орындалды. Республикалық бюджетке түскені 1,7 трлн теңге кіріс. Сондай-ақ, қазіргі уақытта Үкімет әлеуметтік-экономикалық тұрақтылық пен жұмыспен қамтуды қолдауға бағытталған дағдарысқа қарсы шараларды іске асыруда және, әрине, отандық бизнесті қолдау.

Сонымен қатар, салықтық жеңілдіктер мен жеңілдіктер бар. Бұл қазір мүлік салығы, жер салығы, жеке табыс салығы бойынша нөлдік мөлшерлеме қолданылатынын білдіреді.

Салық, акциздер және ЭКБ. Бұл шара 134 мың салық төлеушіге қатысты, ал салық сомасы шамамен 205 млрд теңгені құрайды.

Сондай-ақ шағын және орта бизнес үшін шаралар қарастырылған салықтар бойынша нөлдік ставкаларды босату немесе қолдану бойынша 6 айға, СТН және жалақы қорынан әлеуметтік салық (ірі бизнес субъектілері 1 қазанға дейін). Өз кезегінде бұл шара 70 мың салық төлеушіні қамтыды және сомасы шамамен 200 млрд теңгені құрады. Мемлекет сондай-ақ қосылған құн салығының мөлшерлемесін төмендету бойынша шара қабылдады, яғни 12%-дан 8%-ға дейін төмендеді. Мұнда есептелген сома өткен кезең шамамен 9 млрд теңгені құрады. Мемлекеттік бюджеттің кірістерін келесі суреттен көруге болады.

Бір тоқсанда мемлекеттік бюджетке 2,7% трлн теңге түсті, яғни жоспар 104% орындалды. Атап

айтқанда, негізгі дефолт сомасы КТС және ҚҚС болып табылады. Сыртқы нарықтық факторлардың әсері жоспардың орындалмауына әкеледі. Егер негізгі экспорттық тауарлардың бағасын өткен жылмен салыстырсақ, сома 19%-ға, ал жыл басынан 15%-ға төмендеді. Бұл үшін де төрт ай ішінде қызмет көрсету салаларынан түсетін түсімдер азайды. Енді мемлекеттік бюджет шығындарын, шығындарды қарастырыңыз: бюджеттің 97,7%-ға, Республикалық бюджеттің 98,6%-ға орындалды, және жергілікті бюджеттерден – 97,1%-ға орындалды.

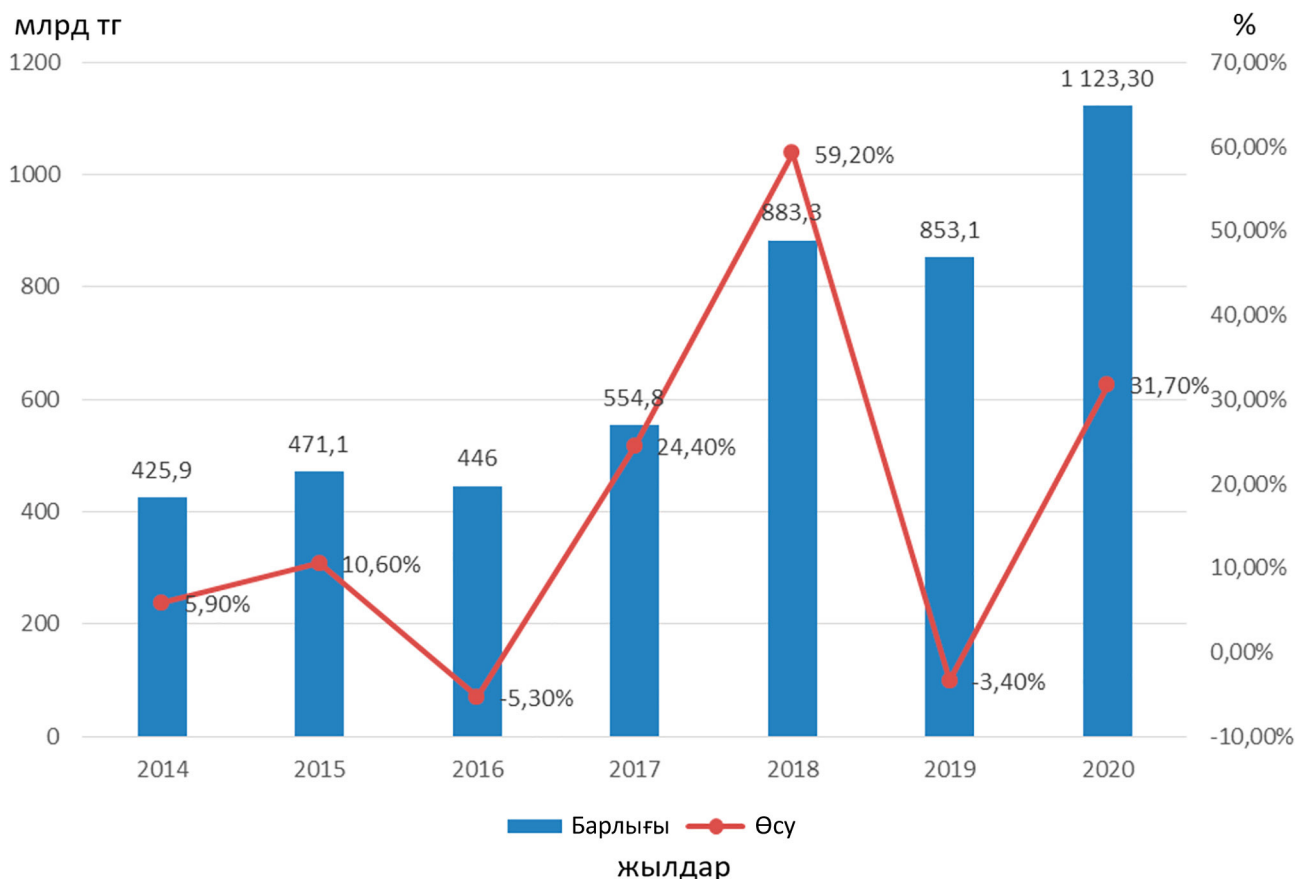
Тек 2020 жылдың қаңтарында мемлекеттік бюджеттің кірістері 2019 жылдың қаңтарымен салыстырғанда 31,7%-ға өсті және 1,1 трлн теңгеге жетті (көрсеткіш 853,07 болған кезде млрд тг).

Егер 2018 жылмен салыстырғанда мемлекеттік бюджеттің кірісі 883,29 млрд теңгені құрады.

2020 жылы мемлекеттік бюджетке салық түсімі 8%-ға төмендеп, 521 миллиард теңгені құрады.

Әлеуметтік салықтан түсетін түсімдер сомасы 2019 жылы 46 миллиард теңгені құрады, ал биыл 20%-ға, дәлірек айтқанда 56 миллиард теңгеге дейін ұлғайды. Дегенмен, егер 2019 жылмен салыстырғанда 99,7 миллиард теңге болса, халықаралық сауда мен сыртқы операциялардан түсетін салық түсімі төмендеп, 42 млрд теңгені құрады.

Салықтық емес кірістерден түскен сома бір жылда 1,2%-ға төмендеп, 19,6 миллиард теңгені

құрады. Мемлекеттік бюджетте негізгі құралдарды сатудан түсетін түсімдер 12%-ға 7,9 млрд теңгеге дейін ұлғайды, ал трансферттік түсімдер сомасы 2019 жылмен салыстырғанда 2 есеге ұлғайды және 575 млрд теңгені құрады.

Мемлекеттік бюджетті жоспарлаудағы шет елдік тәжірибе

Осы орайда қаржылық жоспарлаудың шетелдік тәжірибесіне көз жүгіртетін болсақ, соңғы жиырма жыл ішінде Қытай Халық Республикасында мемлекеттік жоспарлардың қалыптасуы стратегиялық реттеуге бағытталған. Бұл өзгерістердің көпшілігі 2000-2005 жылдары оныншы бесжылдық даму жоспарын дайындау кезінде қабылданды. Қытайдың ДСҰ-ға кіруіне байланысты.

Стратегиялық мінез – құлықтың бұл желісін Қытай Халық Республикасының басшылығы бүгінгі күнге дейін қолдайды, нарық ресурстарды бөлуде шешуші мәнге ие. 2013 жылдан бастап қытай қоғамының барлық салаларын реформалау бағдарламасы бекітілді, оның негізгі мақсаты Үкімет пен нарықты бөлу, сондай-ақ еркін нарықтық қатынастарды дамыту үшін барлық жағдайларды жасау болып табылады. Жалпы алғанда, ҚХР-дағы Стратегиялық жоспарлау жүйесі ұзақ мерзімді жоспарлауды, орта мерзімді жоспарлауды және қысқа мерзімді жоспарлауды қамтиды [2].

Қытай Халық Республикасының ұзақ мерзімді болжамдарын әзірлеуге Ғылым академиясы, сондай-ақ мемлекеттік Кеңес пен елдің даму және реформалар істері комитетінің зерттеу орталықтары қатысады. Болжамдар нарықтағы сұраныс пен ұсыныстың дамуын бағалауды, сондай-ақ мүдделі ведомстволар мен ел өңірлерінің пікірлерін ескере отырып жасалады.

Ұзақ мерзімді даму бағдарламасы ішкі мамандардан бұрын әзірленген болжамдарды ескере отырып, сондай-ақ шетелдік компаниялар мен Халықаралық экономикалық ұйымдардың болжамдарын бағалауды ескере отырып, Қытай Республикасы Мемлекеттік кеңесінің ұсыныстары негізінде қалыптастырылады. Ұзақ мерзімді даму бағдарламасын әзірлеуге жауапты орган даму және реформа істері жөніндегі мемлекеттік комитет болып табылады, ал Бүкілқытайлық халық өкілдері қауымдастығы бағдарламаны бекітуге жауапты. Ұзақ мерзімді даму бағдарламасы елдің ұзақ мерзімді стратегиясын айқындайтын нормативтік құжат болып табылады, қытай қоғамының алдында тұрған негізгі мақсаттар мен міндеттерді, сондай-ақ олардың орындалуына жауапты ведомстволарды бекітеді, дамудың басым салаларын көрсетеді. Ұзақ мерзімді бағдарлама орта мерзімді бес жылдық даму жоспарларын және қысқа мерзімді жылдық жоспарларды құру үшін негіз болып табылады. Елдің салалық және Өңірлік даму жоспарларын қалыптастыру және іске асыру үшін негізгі рөлдердің бірі 2020 жылдың соңына дейін шамамен 14 жыл бойы іске

асырылып келе жатқан ғылым мен техниканы дамытудың ұзақ мерзімді бағдарламасы болып табылды. Бағдарлама екі негізгі аспектіні қамтыды:

- Дәстүрлі аспект мемлекеттік ірі ғылыми жобаларды қолдауды білдіреді.

- Инновациялық аспект нарыққа бағдарлауды, өнеркәсіптік инновацияларды дамытуды және оларды коммерциялауды көздейді.

Нақты өңірлерді аумақтық дамытудың ұзақ мерзімді бағдарламалары ерекше орын алады [3].

Мысалы, «Қытайдың ұлттық провинцияларын дамыту бағдарламасы» 2050 жылға дейін есептелген. Бағдарламаны қолдауға өндіруші өнеркәсіп, энергетика, көлік инфрақұрылымын дамыту және қоршаған ортаны қорғау сияқты басым бағыттарды дамыту кіреді. Осы бағдарлама шеңберінде батыс өңірлердің Приморье провинцияларынан артта қалуын жоюға арналған «Go west» (2000-2010 жылдар) жобасы табысты іске асырылды. Жобаның негізгі құралдары ірі мемлекеттік инвестициялар, ұлттық жүйені рационализациялау, экологиялық салықты енгізу, қаржылық трансферттерді рационализациялау, жеке инвестицияларды ынталандыру, жергілікті қарыздарды шығару болды. Қытайдың батыс өңірін дамытудың ұзақ мерзімді бағдарламасынан басқа, елде «2012-2020 жылдарға арналған ескі революциялық аудандарда орнықты және үйлесімді әлеуметтік-экономикалық даму бағдарламасы» (ең алдымен энергетиканы және пайдалы қазбаларды өндіруді дамыту), «Қытайдың орталық аудандарын жедел жандандырудың 2009-2015 жылдарға арналған бағдарламасы» (Экономикалық өсуді жеделдету, урбандалу коэффициентін 48%-ға дейін ұлғайту, халықтың жан басына шаққандағы ЖІӨ-нің өсуі, инновациялық дамуды ынталандыру), «Қытайдың ескі – 2003-2007 жылдар» және «Ресей Федерациясының Қиыр Шығыс және шығыс Сібір аймақтары мен ҚХР солтүстік-шығыс тоғы арасындағы ынтымақтастық бағдарламасы 2009-2018 жылдар». Орта мерзімді ұлттық жоспарлау бес жылдық өңірлік жоспарларды құру үшін жауапкершілік провинциялар деңгейінде жатыр, содан кейін елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының мемлекеттік жоспарына сәйкестігін бағалау қажет. Бағдарламаның соңғы нұсқасын халық өкілдерінің провинциялық жиналысы бекітеді. Қызмет саласы бойынша жоспарлар әлеуметтік-экономикалық, Ұлттық кеңістіктік жоспарларға, сондай-ақ қалалық және ауылдық жоспарларға бөлінеді.

Бесжылдық жоспарлардың негізгі мақсаты мемлекеттің орта мерзімді басымдықтарын белгілеу болып табылады. Жоба жоспарын дайындау үшін даму және реформалар жөніндегі Ұлттық комиссия жауапты болады. Бес жылдық жоспарларды қалыптастырудың негізі Үкіметтің ұсыныстары болып табылады, ал қорытынды бекіту Бүкілқытайлық Халық Өкілдері Жиналысының жауапкершілік аймағында [4].

Орта мерзімді бес жылдық жоспарлар үш

түрге бөлінеді:

- салалық бесжылдық жоспарлар;
- өңірлік дамудың бесжылдық жоспарлары;
- жергілікті деңгейді дамытудың бес жылдық жоспарлары.

Бес жылдық жоспарға енгізу үшін негізгі объектілердің тізбесін сұраныс пен ұсыныстың даму болжамының нәтижелерін негізге ала отырып, өңірлік органдар мен ведомстволар анықтайды. Бес жылдық жоспар мүдделі тараптардың тексеруінен өтеді, елдің Мемлекеттік Кеңесі мүшелерінің, сондай-ақ орталық атқарушы органдар мен провинциялардың қатысуымен кеңес өткізіледі.

Бүгінгі күні Қытай Халық Республикасында есеп бойынша он үшінші бесжылдық жоспар іске асырылуда (2016-2020 жылдар). Бұл жоспар өзінің негізгі мақсаты – Орта өмір сүретін қоғамды жан-жақты құру және ішкі сұранысқа бағытталған экономикалық модельге көшу.

Жылдық жоспарлар салалардың, провинциялар мен муниципалитеттердің жыл сайынғы даму жоспарларын құрудың негізгі құжаты болып табылады. Жылдық жоспарлар мемлекеттік, салалық, провинциялық және муниципалды деңгейлерде қалыптасады.

Қытай Халық Республикасындағы қысқа мерзімді жоспарлар мыналарды қамтиды:

- Жылдық даму жоспары;
- Кірістер мен шығыстардың жылдық балансы;
- Салаларды, провинциялар мен медициналық құрылымдарды дамытудың жыл сайынғы жоспарлары.

Даму және реформалар істері жөніндегі мемлекеттік комитет мемлекеттік кеңеспен және Бүкілқытайлық халық өкілдері жиналысымен қатар өткен және ағымдағы жылдарға арналған жоспардың орындалуын қадағалайды.

Осы сәтте, Қытай Халық Республикасының Стратегиялық жоспарлау жүйесінің келесідей ерекшелігін атап өткен жөн:

- экономикалық дамуды басқаруға мемлекеттің араласуын қысқартуға жалпы бағыттылық;
- Қытай Халық Республикасы дамуының басым бағыттарын бекіту кезінде Социалистік риторика мен партия басшылығының жетекші рөлін сақтай отырып, бизнесті мемлекеттік реттеу мен ынталандырудың батыстық тұжырымдамалары мен әдістерін белсенді пайдалану;
- ұзақ мерзімді бағдарламаларды үйлестіру және оларды ел дамуының жылдық және жылдық жоспарларында іске асыру болып табылады.

Нәтижесінде, шет ел тәжірибесін ескере отырып нарықтық экономикадағы қаржыны жоспарлаудың жетілдіру жолдарына тоқтала кететін болсақ, бюджет процесін жаңғырту мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі мен халықаралық тұрақтылықты арттыру саясатының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бюджет реформасын жүргізу жөніндегі бірінші кезектегі іс-шаралардың бірі бюджет шығыстарының тиімділігін

арттыру, бюджеттік бағдарламалар әкімшілеріне көбірек дербестік беру және олардың түпкі нәтижелерге қол жеткізгені үшін жауапкершілігін күшейту мақсатында бюджеттік жоспарлауды жетілдіру болып табылады.

Бюджет процесін жаңғырту мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі мен халықаралық тұрақтылықты арттыру саясатының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бюджет реформасын жүргізу жөніндегі бірінші кезектегі іс-шаралардың бірі бюджет шығыстарының тиімділігін арттыру, бюджеттік бағдарламалар әкімшілеріне көбірек дербестік беру және олардың түпкі нәтижелерге қол жеткізгені үшін жауапкершілігін күшейту мақсатында бюджеттік жоспарлауды жетілдіру болып табылады [5].

Мемлекеттік бюджет шығыстарының тиімділігі мемлекеттік басқарудың сапасы мен тиімділігін сипаттайды және мемлекеттің әлеуметтік әл-ауқатын, экономикалық дамуын қамтамасыз етудің негізгі шарттарының бірі болып табылады. Соңғы жылдардағы қазақстандық тәжірибе шығыстарды басқару саласында белгілі бір қиындықтар бар екенін куәландырады. Шығыстардың тиімділігін арттыру әлі күнге дейін бюджет қаражатын үнемдеу және қаржылық бақылауды күшейту тұрғысынан ғана қаралды.

Шығыстардың тиімділігін арттыру маңызды міндеттердің біріне айналуға, оны шешу үшін үнемдеу резервтерін іздеу жеткіліксіз, ал бюджеттік институттарды жүйелі түрде өзгерту, тиімді бюджеттік шешімдер қабылдаудың практикалық технологияларын құру талап етіледі. Мұның бәрі осы зерттеудің өзектілігін растайды.

Бюджеттік жоспарлау жүйесін жаңғырту және мемлекеттік шығыстардың тиімділігін арттыру процесінің негізгі бағыттарын немесе тұжырымдамалық тәсілдерін айқындаймыз:

1. Кешенді тәсілдің болмауы мемлекеттің, Үкіметтің өкілі ретінде Үкіметтің бағдарламасын іске асыратын мемлекеттік органдардың барлық ниеттерін жоққа шығаруы мүмкін. Бұл процесс Мемлекеттік басқарудың барлық бағыттарын қамтуға және мемлекеттік органдардың жұмысын регламенттейтін барлық нормативтік-құқықтық актілерде көрініс табуға тиіс. Ал бюджеттік жоспарлау жүйесін жаңғырту процесінің өзі әкімшілік реформалардың бір бөлігі болуға тиіс. Бюджет шығыстарының тиімділігін арттыру оны бағалау жүйесі болмаған жағдайда мүмкін болмайды, оны құру үшін барлық кезеңдер мен құрамдас элементтерді нақты регламенттейтін формальды ережелер қажет. Презентацияның анықтығы және қос ұғымдардың болмауы тиімділікті бағалау нәтижесінде объективті мәліметтер алуға мүмкіндік береді. Бағалау нәтижелеріне бюджетті жоспарлауды және орындауды жүзеге асыратын мемлекеттік органдар ғана емес, сондай – ақ мемлекеттің жоғары лауазымды тұлғалары-президент, Премьер-министр, елдің жоғары заң шығарушы органының төрағасы

да мүдделі болуға тиіс, олар оларды жүргізілетін бюджет саясатына және нақты тарихи жағдайларда қоғамды дамытудың бағдарларына сәйкес мемлекеттік басымдықтар жүйесін құру кезінде өз жұмысында пайдаланады.

2. Әлемде тікелей Қазақстан Республикасында қолдануға болатын мемлекеттік шығыстардың тиімділігін арттыруға стандартты тәсіл жоқ. Бизнес-ортадан әртүрлі әдістемелерді қабылдаған елдерде бюджет шығыстарының нәтижелілігі арқылы тиімділікке қол жеткізу бағыттары бәрінен дамыды.

Осылайша, бюджеттік жоспарлау рәсімдері мемлекеттік органдар қызметінің барлық салаларымен тығыз байланысты. Бюджеттік жоспарлау процесінде, автордың пікірінше, әлеуметтік-экономикалық саясаттың жоғарыда аталған барлық құралдарының негізгі параметрлерін анықтап, олардың өзара сәйкестігін, сондай-ақ билік органдарының өзара әрекеттесуін қамтамасыз ету қажет.

3. Мемлекеттік органдарда қаржылық менеджмент жүйесін трансформациялау қажеттілігі. Бейінді бөлімшелер мен олардың қызметкерлері өздері жүзеге асыратын қызмет процесінде бюджет ресурстарын жұмсауға және жоспарланған нәтижелерге қол жеткізуге жауапты болуға тиіс. Қаржы менеджменті саласындағы өкілеттіктер мен міндеттерді беру назарды сыртқы бақылаудан ішкі бақылауға біртіндеп көшірумен қоса жүруге тиіс.

Қорытынды

Қортындылай келе, менің пікірімше, бюджет шығыстарының тиімділік индикаторларын Қазақстан Республикасының министрліктері мен бюджеттік бағдарламалар әкімшілері бірлесіп әзірлеуге тиіс. Бірқатар көрсеткіштер бірыңғай болуға және барлық министрліктер мен ведомстволық бағынысты бюджеттік мекемелерде пай-

даланылуға тиіс.

Ең алдымен, бұл қаржылық көрсеткіштер (бюджеттік қаражат әкімшісі шығыстарының жалпы құрылымындағы бағдарламалық, іс-шараларды орындауға арналған облыстық бюджет шығыстарының үлесі, бюджет шығыстарының жалпы сомасындағы конкурс нәтижелері бойынша орналастырылатын шығыстардың үлесі, жалпы шығыстардағы өзге де шығыстардың үлесі).

Индикаторлардың екінші блогы бюджет саласының кадрлық әлеуетін бағалау үшін қажет (жоғары білімі, ғылыми дәрежесі бар адамдардың үлесі, конкурс бойынша іріктелген адамдардың үлесі, бюджет мекемелеріндегі жалақының өңір бойынша орташа жалақыға қатынасы).

Көрсеткіштердің үшінші тобы бюджеттік мекеме, ведомство, бюджет қаражаты әкімшісі қызметінің әлеуметтік маңыздылығын сипаттайды. Бұл топтағы негізгі көрсеткіш тұтынушылардың пікірі бойынша бюджеттік қызмет көрсету сапасын сипаттайтын индикатор болады. Осы көрсеткішті есептеу үшін қоғамдық пікірге сұрау салу жүйесін енгізу ұсынылады.

Төртінші топ, көрсеткіштер бюджеттік бағдарламалар әкімшісі үшін жеке әзірленуі және жүктелген функцияларды іске асыру ерекшеліктерін сипаттауы тиіс.

Бюджет қаражатының шектеулілігі жағдайында және бюджеттік жоспарлау жүйесін жаңғырту шеңберінде Қазақстан Республикасында мемлекеттің бюджет шығыстарының тиімділігін арттыру мәселелері ерекше өзектілікке ие болады.

Бюджет процесіне қатысушылардың барлығының бюджеттік өкілеттіктері мен жауапкершілігін нақтылау, мемлекеттік меншіктің барлық нысандарының құқықтық мәртебесін заңды түрде анықтау, оны оның көмегімен жүзеге асырылатын мемлекеттік функциялардың сипаты мен ерекшеліктерімен тығыз байланыстыру қажет [6].

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің ресми ақпараттық ресурсы. <https://primeminister.kz/kz> [Электрондық ресурс].
2. Өмірбаев С.М. Мемлекеттік бюджет / С.М. Өмірбаев. – Алматы, 2011.
3. Бюджет және Бюджет жүйесі I бөлім / Б.К. Купешова, Р.Д. Досжан. – Алматы, 2016.
4. Республикалық бюджет. – Мәтін: электрондық // budget.kz: [сайт]. – URL: <http://budget.kz/respublikanckiy-byudzhnet/> (өтініш берген күні: 28.09.2020).
5. Қытай үкіметінің баяндамасы [Электрондық ресурс]. – URL: <http://russian.china.org.cn/exclusive/txt/2015-3/17/>. [Өтініш беру күні: 06.10.2020].
6. Пандемияның әсерін ескере отырып, Қазақстан Республикасының бюджетін талдау / А.Ж. Тұрлыбеков, А.К. Бақыт, Б.К. Көпешов. – Мәтін: тікелей // Жас ғалым. – 2020. – № 42 (332).

Планирование бюджетных поступлений государства

ШАЙМЕРДЕНОВА Рымтай Токеновна, м.э.н., старший преподаватель, rima71@mail.ru, Карагандинский технический университет, Казахстан, 100027, Караганда, пр. Н. Назарбаева, 56.

Аннотация. Цель статьи – рассмотреть особенности планирования бюджетных поступлений государства. Тема очень актуальна для сегодняшнего дня. Предусмотрено, что финансовая система является ядром развития и успешного функционирования рыночной экономики и необходимой предпосылкой роста и стабильности экономики в целом. Объектом исследования статьи являются ключевые факторы, являющиеся одной из важнейших задач государства в построении финансовой системы Республики Казахстан. Она станет основой всей существующей экономики и, несомненно, сыграет очень важную роль. Помимо основных компонентов финансовой системы, каждая развитая страна имеет свои особенности, которые позволяют достичь определенных высот на современном этапе. В работе представлены результаты изучения зарубежного опыта планирования государственного бюджета.

Ключевые слова: бюджет, экономический рост, государственные финансы, правительство, государственный бюджет, бюджетное планирование, государственные доходы, государственная функция.

Planning of State Budget Revenues

SHAIMERDENOVA Rymtai, Mast. Econ. Sci., Senior Lecturer, rima71@mail.ru, Karaganda Technical University, Kazakhstan, 100027, Karaganda, N. Nazarbayev Avenue, 56.

Abstract. The purpose of the article is to consider the features of planning budget revenues of the state. The topic is very relevant for today. It is stipulated that the financial system is the core of the development and successful functioning of the market economy and a necessary prerequisite for the growth and stability of the economy as a whole. The object of research of the article is the key factors that are one of the most important tasks of the state in building the financial system of the Republic of Kazakhstan. It will become the basis of the entire existing economy and will undoubtedly play a very important role. In addition to the main components of the financial system, each developed country has its own characteristics that allow it to reach certain heights at the present stage. The paper presents the results of studying the foreign experience of state budget planning.

Keywords: budget, economic growth, public finance, government, state budget, budget planning, state revenues, state function.

REFERENCES

1. Qazaqstan Respublikasy Prem'er-Ministriniń resmi aqparattyq resursy. <https://primeminister.kz/kz> [Elektronдық resurs].
2. Ómirbaev S.M. Memlekettik byudzheth / S.M. Ómirbaev. – Almaty, 2011.
3. Byudzheth zháne Byudzheth zhújesi I bólim / B.K. Kupeshova, R.D. Doszhan. – Almaty, 2016.
4. Respublikalyq byudzheth. – Mátin: elektronдық // budget.kz: [sajt]. – URL: <http://budget.kz/respublikanckiy-byudzheth/> (ótinish bergen kúni: 28.09.2020).
5. Qytaj úkimetiniń bayandamasy [Elektronдық resurs]. – URL: <http://russian.china.org.cn/exclusive/txt/2015-3/17/>. [Ótinish beru kúni: 06.10.2020].
6. Pandemiyanıń áserin eskere otyryp, Qazaqstan Respublikasynıń byudzhethin taldau / A.Zh. Turlybekov, A.K. Baqyt, B.K. Kópeshov. – Mátin: tikelej // Zhas ǵalym. – 2020. – No. 42 (332).